

Г.О. Сляднева*

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПЕРЕДАЧІ КОМЕРЦІЙНОЇ ТАЄМНИЦІ В ДОГОВІРНИХ ВІДНОСИНАХ

Перехід України до ринкових відносин, розвиток підприємництва і конкурентних відносин викликають необхідність правового захисту інформації, розголошення якої може завдати збитків суб'єктам господарювання. Якщо в країнах з розвинутою ринковою економікою комерційна таємниця захищається законодавством як цінний товар, то в Україні дотепер відсутній повноцінний правовий механізм захисту інформації, що складає комерційну таємницю.

Зазвичай, різні аспекти комерційної таємниці досліджувалися в роботах як українських, так і зарубіжних учених, однак переважно ці роботи були присвячені технічним, організаційним і економічним аспектам охорони комерційної таємниці в системі економічної або інформаційної безпеки підприємств.

Одним з аспектів комерційної таємниці, що є малодослідженим в юридичній літературі, є правове регулювання передачі комерційної таємниці в договірних відносинах.

Метою цієї статті є аналіз правового регулювання передачі суб'єктами господарювання комерційної таємниці у цивільно-правових договірних відносинах з контрагентами та трудових відносинах з працівниками.

Однією із правомочностей суб'єкта господарювання, що володіє комерційною таємницею, є право розпорядження належною йому інформацією. Це означає не тільки можливість розкриття такої інформації, а й її передачі іншим суб'єктам на договірних засадах. При цьому, як правило, з метою збереження комерційної таємниці укладається угода про конфіденційність.

У процесі розвитку ринкових відносин формування нових господарських зв'язків підприємств призводить до виникнення проблеми взаємного захисту комерційної таємниці торговельних партнерів. У практиці роботи зарубіжних фірм передбачений порядок спеціальних договорів щодо взаємного захисту інформації, переданої один одному в ході ділового співробітництва. Для ув'язування інтересів продавця (не бажаного повідомляти яку-небудь інформацію про товар до підписання контракту на постачання) з інтересами покупця (не бажаного здобувати товар, повна інформація про який поки відсутня) практикується застосування так званої опціонної угоди. Її суть у тому, що покупець за певну плату і на умовах конфіденційності здобуває додаткову інформацію про товар, до складу якої можуть входити відомості, що містять комерційну таємницю¹.

У світовій практиці умови, що включаються в договір про співробітництво, конфіденційності мають певний ступінь автономності. Це означає, що вони, з одного боку, можуть передувати укладенню договорів про створення спільних підприємств, передачі ноу-хау, ліцензій тощо, а з іншого боку — можуть і повинні дотримуватися протягом певного терміну після завершення дії основного договору.

У Цивільному кодексі України немає узагальнюючої норми, що регулює угоду про конфіденційність. Відтак, у ньому є окремі норми, що регулюють конфіденційність інформації в окремих видах договорів.

© Сляднева Г.О., 2005

* асистент кафедри підприємницького та комерційного Одеської національної юридичної академії

¹ Справочник директора предприятия / Под ред. М.Г. Лапусты. 6-е изд., испр., измен. и доп. — М.: ИНФРА-М, 2003. — С. 636.

Так, стосовно договору підряду ст. 862 Цивільного кодексу (ЦК) України передбачає конфіденційність одержаної сторонами інформації. Згідно з цією статтею, якщо сторона в договорі підряду внаслідок виконання договору одержала від другої сторони інформацію про нові рішення і технічні знання, у тому числі й такі, що не захищаються законом, а також відомості, що можуть розглядатися як комерційна таємниця, вона не має права повідомляти їх іншим особам без згоди другої сторони.

Подібне положення передбачене в ст. 727 Цивільного кодексу РФ. Згідно зі ст. 727 ЦК РФ якщо сторона завдяки виконанню свого зобов'язання за договором підряду одержала від іншої сторони інформацію про нові рішення і технічні знання, у тому числі такі, що не захищаються законом, а також відомості, що можуть розглядатися як комерційна таємниця (ст. 139), сторона, що одержала таку інформацію, не має права повідомляти її третім особам без згоди другої сторони.

Ці положення коментуються російськими вченими таким чином, що стаття конкретизує стосовно до підряду загальні правила ст. 139 ЦК про службову і комерційну таємницю. При порушенні вимог конфіденційності учасники договору підряду відповідно до п. 2 ст. 139 ЦК можуть захищати свої права всіма способами, передбаченими ЦК та іншими законами. Основними способами захисту є в цих випадках вимоги про припинення неправомірних дій (ст. 12 ЦК) та відшкодування завданих збитків (ст. 15, 393 ЦК)².

Ст. 895 ЦК України “конфіденційність відомостей про договір” передбачає, що виконавець і замовник зобов'язані забезпечити конфіденційність відомостей щодо предмета договору на виконання науково-дослідних або дослідно-конструкторських та технологічних робіт, ходу його виконання та одержаних результатів, якщо інше не встановлено договором. Обсяг відомостей, що належать до конфіденційних, устанавлюється договором.

У договорі страхування збереження комерційної таємниці також має важливе значення. Згідно зі ст. 40 Закону України “Про страхування”³ конфіденційна інформація щодо діяльності та фінансового стану страхувальника — клієнта страховика, яка стала відомою йому під час взаємовідносин з клієнтом чи з третіми особами при провадженні діяльності у сфері страхування, розголошення якої може завдати матеріальної чи моральної шкоди клієнту, є таємницею страхування.

Важливе значення має збереження комерційної таємниці в ліцензійному договорі, за котрим згідно зі ст. 1109 ЦК України одна сторона (ліцензіар) надає другій стороні (ліцензіату) дозвіл на використання об'єкта права інтелектуальної власності (ліцензію) на умовах, визначених за взаємною згодою сторін з урахуванням вимог цього Кодексу та іншого закону.

У Цивільному кодексі України не міститься положень щодо зберігання комерційної таємниці в ліцензійному договорі. У літературі вказується, що для забезпечення конфіденційності інформації, отриманої за ліцензією, у договорі необхідно вказати, що ліцензіат зобов'язується не розголошувати і не передавати третім особам отриману ним інформацію, що не була опублікована на день підписання договору, надавати цю інформацію лише тим своїм працівникам, які за родом діяльності пов'язані з використанням предмета ліцензії⁴.

У зразках патентно-ліцензійних договорів умови забезпечення конфіденційності, як правило, виносяться в окремий розділ або параграф, де вказується таке:

- сторони беруть на себе зобов'язання щодо збереження в таємниці отриманих від

² Комментарий к Гражданскому кодексу Российской Федерации, части первой (постатейный). — М.: Юридическая фирма КОНТРАКТ: ИНФРА-М, 1997. — С. 294.

³ Про страхування: Закон України від 7 березня 1996 р. в редакції від 4 жовтня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2002. — № 7. — Ст. 50.

⁴ Воронцова Л. Режим конфиденциальности по лицензионным договорам // Интеллектуальная собственность. — 1995. — № 11-12. — С. 32.

ліцензіара документації та інформації, що відносяться до виробництва продукції за ліцензією;
- сторони вживатимуть необхідні заходи для запобігання розголошення зазначених відомостей;

- обов'язково знайомити з переданою інформацією тільки тих членів персоналу, що безпосередньо пов'язані з виробництвом продукції.

Пропонується також указати, що ліцензіат зобов'язується зберігати в таємниці передані йому відомості і матеріали навіть після закінчення строку дії договору й обмежити відповідними зобов'язаннями осіб, які працюють у нього за наймом.

У Збірнику типових договорів автори пропонують окремий договір про конфіденційність нерозголошення інформації⁵.

Одним з договорів, у яких збереження комерційної таємниці має найбільш важливе значення, є договір комерційної концесії (франчайзингу). Згідно зі ст. 366 ГК України за договором комерційної концесії одна сторона (правоволоділець) зобов'язується надати другій стороні (користувачеві) на строк або без визначення строку право використання в підприємницькій діяльності користувача комплексу прав, належних правоволодільцеві, а користувач зобов'язується дотримуватися умов використання наданих йому прав та сплатити правоволодільцеві обумовлену договором винагороду. Деяко інше визначення договору комерційної концесії міститься в ст. 1115 ЦК України. Однак, ні в Господарському кодексі, ні в Цивільному кодексі України не передбачені положення про збереження комерційної таємниці за цим договором.

Особлива важливість збереження комерційної таємниці в цьому договорі обумовлена, на наш погляд, тим, що, як справедливо відзначається в літературі, одним з обов'язкових елементів предмета франчайзингової угоди є передача франчайзером франчайзі розробленої і перевіреної на практиці конкурентноздатної системи організації й ведення певної підприємницької діяльності (комерційної таємниці). Проблема збереження в таємниці основних елементів системи є однією з основних проблем при укладанні й реалізації договору франчайзингу⁶.

На думку З. Опейди, при укладанні договору комерційної концесії визначення дійсного волевиявлення сторін є надзвичайно важливим аспектом. Головним об'єктом, що передається за договором комерційної концесії, є певна секретна інформація, що стає відома користувачеві лише після укладення угоди. Отже, на момент її укладення він має лише загальне уявлення про неї. Переконавшись, наскільки вона відповідає дійсності, користувач може лише після того, як він почне працювати за франчайзинговою схемою та вкладе в неї свої кошти⁷. Як справедливо зазначає Г. Цірат, беручи до уваги наявність елементів конфіденційного характеру про франшизу, користувач може мати хибне уявлення про неї, діяти під впливом помилки або обману зі сторони правоволодільця⁸.

Міжнародний інститут уніфікації приватного права (УНІДРУА) уніфікував підходи до визначення обсягу інформації, що розкривається, у розробленому ним Типовому законі про розкриття інформації про франшизу, прийнятому 25 вересня 2002 р. Управляючою радою УНІДРУА⁹.

⁵ Лынный Н.В., Кукушкина А.Г. Интеллектуальная собственность. Сборник типовых договоров. — М.: Инфра-М, 1995. — С. 178.

⁶ Килимник І.І. Особливості правового регулювання договору комерційної концесії (франчайзингу). Автореф. дис.... канд. юрид. наук. — Харків, 2003. — С. 13-14.

⁷ Опейда З. Розкриття інформації про комплекс прав, що передається за договором комерційної таємниці // Правничий часопис Донецького університету. — 2003. — № 1. — С. 34.

⁸ Цірат А. Франчайзинг и франчайзинговый договор: Учебн.-практ. пособие. — К.: Истина, 2002. — С. 112.

⁹ Типовий закон про розкриття інформації про франшизу. Прийнятий Управляючою радою УНІДРУА від 25 вересня 2002 р. // Draft Articles for a Model Franchise Disclosure Law with Draft Explanatory Report as revised by the Committee of Governmental Experts at its Second Session. Rome, 8-12 April 2002. UNIDROIT 2002. Study LXVIII. — Doc. 48.

Після аналізу законодавчих положень, передбачених стосовно окремих договорів, можна перейти до умови про збереження комерційної таємниці, що стосується відповідних договорів.

На наш погляд, слід розробити примірну угоду про конфіденційність і нерозголошення комерційної таємниці, де установити порядок передачі, умови використання та інші питання, що стосуються конфіденційної інформації, у тому числі комерційної таємниці, що стає відомою одержуючій стороні в результаті її передачі розкриваючою стороною.

В Примірній угоді доцільно передбачити, що сторони погоджуються обмінюватися конфіденційною інформацією, у тому числі комерційною таємницею, з метою розвитку партнерських відносин і співробітництва в галузі, технічного управління, інформаційних технологій тощо.

Вважаємо важливим вказати в Угоді, що одержуюча сторона має право використовувати конфіденційну інформацію, у тому числі комерційну таємницю, розкрити її відповідно до угоди, виключно з метою співробітництва з розкриваючою стороною, якщо інше не передбачено письмовою угодою сторін.

У зазначеній угоді слід передбачити певні заборони й обов'язки одержуючої сторони, зокрема, заборону розкривати отриману, відповідно до угоди, конфіденційну інформацію, у тому числі комерційну таємницю, третім особам, а також використовувати у власних цілях і для здійснення конкуруючої господарської діяльності, стосовно розкриваючої сторони, якщо інше не передбачено письмовою угодою сторін.

Крім того, варто передбачити низку обов'язків одержуючої сторони, а саме:

- дотримуватися такого ж ступеня таємності і приймати всі необхідні заходи для захисту отриманої конфіденційної інформації, щоб уникнути її розголошення або будь-якого іншого несанкціонованого використання, які одержуюча сторона, звичайно, приймає щодо своєї власної конфіденційної інформації;
- негайно сповістити розкриваючу сторону про будь-яку спробу третіх осіб одержати несанкціонований доступ до отриманої конфіденційної інформації;
- сприяти розкриваючій стороні у захисті конфіденційної інформації;
- не здійснювати копіювання, відтворення в будь-якій формі конфіденційної інформації і на першу вимогу розкриваючої сторони повернути всі матеріальні цінності та їхні копії, що містять конфіденційну інформацію.

Також доцільно передбачити в зазначеній угоді, що отримана конфіденційна інформація, у тому числі комерційна таємниця, може бути повідомлена тільки співробітникам одержуючої сторони і лише в тому обсязі, у якому це необхідно для виконання ними їхніх трудових (службових) обов'язків.

В Угоді варто передбачити відповідальність одержуючої сторони за розголошення конфіденційної інформації, у тому числі комерційної таємниці, розкриваючої сторони, зокрема, у вигляді відшкодування завданих таким порушенням збитків, у тому числі упущеної вигоди відповідно до чинного цивільного законодавства України.

У чинному трудовому законодавстві не урегульовані питання, що стосуються охорони комерційної таємниці в трудових відносинах, що стали відомі працівнику на підставі трудового договору.

Тому вважаємо необхідним передбачити відповідні положення про охорону комерційної таємниці в проекті Закону України "Про комерційну таємницю". При цьому слід передбачити, як зобов'язання працівника щодо дотримання встановленого роботодавцем режиму комерційної таємниці, так і зобов'язання працівника, що зберігаються після припинення трудових відносин.

При цьому може бути корисним використання досвіду зарубіжних країн у правовому регулюванні використання і розголошення інформації колишніми працівниками. "Борг вірності"

за італійським правом (ст. 2105 ЦК Італії) означає заборону найманому робітнику на свою або чужу користь здійснювати конкурентну діяльність стосовно роботодавця, передавати, розголошувати або використовувати яким-небудь чином знання щодо організації або продуктивних методів підприємства, якщо це може призвести до збитку для підприємства. Це правило досить обтяжне для працівника, тому що воно не вказує на момент закінчення “боргу вірності”; заборона розголошення комерційної таємниці існує поза залежністю від того, як одержав працівник відповідні знання, нарешті, для порушення “боргу вірності” не обов’язкова наявність збитку, досить можливості його настання¹⁰.

У результаті дослідження можна зробити такі пропозиції з вдосконалення законодавства щодо передачі комерційної таємниці у договірних відносинах. Вважаємо доцільним:

- у Господарському кодексі України передбачити в якості самостійного договору угоду про конфіденційність і нерозголошення комерційної таємниці;
- у Цивільному кодексі України передбачити загальну норму про зберігання комерційної таємниці (конфіденційності) у договірних відносинах;
- у проекті закону України про комерційну таємницю передбачити норми, що регулюють встановлення режиму комерційної таємниці при укладенні і виконанні договору, а також норми про охорону комерційної таємниці в трудових відносинах.

*Стаття рекомендована до друку кафедрою підприємницького та
комерційного права Одеської національної юридичної академії
(протокол № 9 від 11 квітня 2005 року)*

¹⁰ Кузьмин А.Э. Правовая защита коммерческой тайны // Правоведение. — 1992. — № 5. — С. 51.